

SAŽETAK PRESUDE VELIKOG VIJEĆA

Z.A. I DRUGI PROTIV RUSIJE OD DANA 21. STUDENOG 2019. GODINE ZAHTJEVI BR. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16

Dugo zadržavanje tražitelja azila u međunarodnoj tranzitnoj zoni zračne luke u lošim uvjetima uzrokovalo je povredu njihovih ljudskih prava

ČINJENICE

Putujući neovisno jedan od drugog u različitim okolnostima, podnositelji zahtjeva, državljani Iraka, Palestine, Sirije i Somalije, stigli su u moskovsku zračnu luku Šeremetjevo, gdje im je ruska granična služba odbila ulazak u Rusiju. Sva četiri podnositelja zahtjeva zatražili su odobrenje izbjegličkog statusa u Rusiji, ali su njihovi zahtjevi odbijeni. U međunarodnoj tranzitnoj zoni zračne luke Šeremetjevo proveli su neprekidno između 5 do 22 mjeseca. U tom razdoblju morali su spavati na podu u zoni ukrcaja zračne luke, koja je bila neprestano osvijetljena, pretrpana i bučna, bez mogućnosti tuširanja te bez pristupa medicinskoj skrbi i kuhinji.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 5. stavak 1. Konvencije, podnositelji zahtjeva su tvrdili da je njihovo zadržavanje u tranzitnoj zoni zračne luke Šeremetjevo predstavljalo nezakonito lišenje slobode. Također su tvrdili da su uvjeti boravka u tranzitnoj zoni bili protivni zahtjevima zajamčenima člankom 3. Konvencije.

U [presudi](#) od 28. ožujka 2017. godine, vijeće ESLJP-a je utvrdilo povredu članka 5., stavka 1. Konvencije, zaključivši da je zadržavanje podnositelja zahtjeva u tranzitnoj zoni predstavljalo *de facto* lišenje slobode za što nije postojala pravna osnova u ruskom zakonodavstvu. Vijeće je utvrdilo i povredu članka 3. Konvencije zbog neprihvatljivih uvjeta u tranzitnoj zoni u kojoj su podnositelji zahtjeva zadržani dulje vrijeme. Dana 18. rujna 2017. godine, prihvaćen je zahtjev ruske vlade da se predmet ustupi velikom vijeću. [Ročište](#) je održano 18. travnja 2018.

OCJENA ESLJP-a

Odlučujući o opsegu predmeta ESLJP je prihvatio da je predmetni slučaj potrebno ispitati u kontekstu praktičnih, administrativnih, proračunskih i pravnih izazova s kojima se države suočavaju zbog priljeva izbjeglica i migranata. Međutim, istaknuo je da ovaj predmet nema puno veze s pravom na azil i činjenicom da podnositeljima nije odobren azil u Rusiji, nego s činjenicom da su oni bez pravne osnove predugo zadržani u međunarodnoj zoni gdje im nije pružena mogućnost da zadovolje svoje osnovne potrebe.

Članak 5.

I. ESLJP je najprije ispitaio je li članak 5. Konvencije primjenjiv u ovom predmetu.

Pravo na slobodu zajamčeno člankom 5. Konvencije odnosi se na fizičku slobodu osobe, a ne na slobodu kretanja zajamčenu člankom 2. Protokola br. 4 uz Konvenciju. Razlika između ova dva prava jest u stupnju ili intenzitetu, a ne u prirodi ili sadržaju. U kontekstu zadržavanja osoba koje traže azil, ovo razlikovanje mora biti praktično i realno s obzirom na današnje uvjete i izazove, posebice uzimajući u obzir činjenicu da države imaju pravo nadzirati svoje granice i poduzeti mjere protiv stranaca koji ih nezakonito prelaze.

ESLJP je razmatrao primjenjivost članka 5. u brojnim predmetima koji su se ticali zadržavanja stranaca u međunarodnim zonama zračnih luka ([Shamsa protiv Poljske](#), [Riad i Idiab protiv Belgije](#), [Nolan i K. protiv Rusije](#), itd.). U predmetu [Amuur protiv Francuske](#) ESLJP je potvrdio da takvo zadržavanje predstavlja ograničenje slobode koje je, ako je popraćeno odgovarajućim zaštitnim mjerama, opravdano potrebom država da spriječe nezakonitu imigraciju. Međutim, ako se zadržavanje prekomjerno produlji ono što je u početku predstavljalo ograničenje slobode može prerasti u lišenje slobode.

U određivanju razlike između ograničenja i lišenja slobode u kontekstu zadržavanja stranaca u zračnim lukama i prihvatnim centrima za identifikaciju i registraciju migranata, ESLJP uzima u obzir sljedeće kriterije: (i) specifičnu situaciju podnositelja zahtjeva i njihova postupanja; (ii) primijenjivi pravni sustav države i njegovu svrhu; (iii) trajanje postupka; te (iv) prirodu i stupanj stvarnih ograničenja koja su nametnuta podnositeljima zahtjeva.

Primjenjujući ove kriterije na predmet podnositelja zahtjeva, ESLJP je zaključio da podnositelji nisu svojevolumno ušli u zračnu luku Šeremetjevo. Tamo su se našli bilo zato što im je odbijen ulazak u željenu zemlju odredišta, bilo zato što su deportirani u Rusiju. U svakom slučaju, Rusija nije bila uključena u postupke koji su podnositelje doveli u takvu situaciju, stoga su ruska nadležna tijela bila ovlaštena provesti potrebne provjere i ispitati podnositeljeve zahtjeve prije odlučivanja hoće li im dozvoliti ulazak u zemlju.

Ruskim zakonodavstvom uopće nije bilo propisano maksimalno trajanje zadržavanja stranaca u tranzitnoj zoni. Bilo je propisano samo da se tražiteljima azila treba izdati potvrda o ispitivanju zahtjeva za azil te im osigurati privremeni smještaj. Međutim, tužena država ni to nije učinila, nego je prepustila podnositelje zahtjeva samima sebi bez pružanja dostatnih informacija o ishodu postupka povodom njihovih zahtjeva. Postupanje po njihovim zahtjevima je oduženo do te mjere da su podnositelji u tranzitnoj zoni proveli između pet mjeseci do gotovo dvije godine. Odugovlačenje i neaktivnost ruskih nadležnih tijela bili su bez pravnog temelja i uvelike su utjecali na situaciju podnositelja zahtjeva,

Podnositelji zahtjeva nisu smjeli ući na teritorij Rusije. Njihova sloboda kretanja u tranzitnoj bila je značajno ograničena zbog same veličine tranzitne zone i nadzora ruske granične službe. Preostalo je pitanje jesu li podnositelji mogli napustiti zračnu luku Šeremetjevo i otići u bilo koju drugu državu. S tim u vezi, ESLJP je istaknuo da je morala postojati stvarna mogućnost napuštanja tranzitne zone bez izravne ugroze za život i zdravlje podnositelja zahtjeva. Mogućnost napuštanja zemlje je samo teoretska ako niti jedna druga država, koja pruža zaštitu usporedivu s onom koja se očekuje u državi u kojoj je zatražen azil, ne želi primiti podnositelje zahtjeva. U ovom konkretnom slučaju, napuštanje tranzitne zone zračne luke zahtijevalo je planiranje, kontaktiranje zrakoplovne tvrtke, kupovanje karte i, ovisno o odredištu, eventualno podnošenje zahtjeva za vizu, što očigledno nije bilo moguće za podnositelje zahtjeva. Stoga je Europski sud je zaključio da oni nisu imali stvarnu mogućnost odlaska iz tranzitne zone.

ESLJP je stoga zaključio da su podnositelji zahtjeva bili lišeni slobode te je članak 5. stavak 1. Konvencije primjenjiv u njihovom slučaju.

- II. ESLJP je zatim ispitao je li lišenje slobode podnositelja zahtjeva bilo u skladu sa zahtjevima iz članka 5. Konvencije.

ESLJP je ponovio da oduzimanje slobode tražiteljima azila radi sprječavanja njihovog neovlaštenog ulaska na teritorij države, nije samo po sebi protivno Konvenciji. Međutim, takvo lišenje slobode, kao i svako drugo, mora biti u skladu sa zakonom i ne smije biti proizvoljno. Ovaj zahtjev je ispunjen ako domaće zakonodavstvo propisuje koje je tijelo nadležno odrediti zadržavanje (pritvor) u tranzitnoj zoni, u kojem obliku nalog mora biti donesen, na kojem pravnom temelju i s kojim ograničenjima, maksimalno trajanje zadržavanja i primjenjivu sudsku zaštitu.

Ruskim zakonodavstvom nije bila propisana mogućnost lišenja slobode na način kako je to učinjeno podnositeljima zahtjeva. Samo ta činjenica bila je dovoljna za utvrđenje povrede članka 5. Konvencije. Situacija je međutim dodatno pogoršana činjenicom da podnositelji u tranzitnoj zoni nisu imali odgovarajući pristup informacijama o postupku traženja azila niti o pravnoj pomoći, postupak povodom njihovog zahtjeva za azil bio je znatno odužen i nisu dobili potvrde o ispitivanju zahtjeva za azil što je bilo propisano domaćim zakonom, došlo je do kašnjenja u priopćavanju podnositeljima nekih odluka ruskih upravnih i sudskih tijela, bili su zadržani na mjestu koje je bilo očigledno neprikladno za dugotrajni boravak te je trajanje tog boravka, s obzirom na prirodu i svrhu postupka, bilo pretjerano dugo.

Slijedom navedenog povrijeđen je članak 5. stavak 1. Konvencije.

Članak 3.

ESLJP ne podcjenjuje teret koji države podnose zbog velikog priljeva migranata i tražitelja azila, posebno u međunarodnim zračnim lukama. Međutim, zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja je temeljna vrijednost u demokratskim društvima i civilizacijska vrijednost usko povezana s poštivanjem ljudskog dostojanstva, što dokazuje i činjenica da je pravo zajamčeno člankom 3. Konvencije apsolutno te se ne može derogirati ni u izvanrednim stanjima.

U predmetu *[Khlaifia i drugi protiv Italije](#)* ESLJP je postavio temeljna načela u pogledu životnih uvjeta u prihvatilištima za tražitelje azila. Ti uvjeti podrazumijevaju dovoljno osobnog prostora, pristup vježbanju na otvorenom, prirodnom svjetlu ili zraku, dostupnost ventilacije i poštovanje osnovnih sanitarnih i higijenskih zahtjeva.

Primjenom ovih načela na predmet podnositelja zahtjeva bilo je jasno da uvjeti u kojima su oni živjeli u tranzitnoj zoni zračne luke Šeremetjevo nisu bili pogodni za prisilni i dulji boravak. Morali su spavati na podu u stalno osvijetljenoj, prenatrpanoj i bučnoj zračnoj luci, bez nesmetanog pristupa objektima za tuširanje i kuhinji, bez aktivnosti na otvorenom i bez pristupa medicinskoj ili socijalnoj pomoći. Takvi uvjeti bili su ispod minimalnih standarda poštovanja ljudskog dostojanstva, a situacija je bila pogoršana činjenicom što su podnositelji bili prepušteni samima sebi iako im je, prema ruskim propisima o postupanju s tražiteljima azila, trebao biti osiguran privremeni smještaj. Podnositelji su u ovakvim uvjetima proveli izuzetno dugo razdoblje.

ESLJP je stoga zaključio da je povrijeđen članak 3. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

20.000 eura na ime neimovinske štete Z.D.-u i g. Yasienu svakome

15.000 eura na ime neimovinske štete M.B.-u

26.000 eura na ime neimovinske štete A.M.-u

19.000 eura na ime troškova i izdataka svim podnositeljima zajedno

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.